

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۰/۰۲/۱۸

شاه ولی آرین

ولی مو تراوسه ژبه بدایه شوی نه ده؟

لومړۍ برخه

د فبرورۍ ۲۱ د مورنۍ ژبې نړیواله ورځ ده، د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون د ۴۳ مادې د حکم سره سم، زده کړه د افغانستان د ټولو اتباعو حق دی چې د لیسانس تر درجې پورې وړیا د دولت لخوا تامینېږي. دولت مکلفیت لري چې په ټول افغانستان کې د متوازن معارف د عامولو اود منځنیو اجباري زده کړو د تامین لپاره اغیزمن پروگرامونه طرح، عملی او تطبیق کړي.

د مورنیو ژبو د تدریس لپاره په هر هغوسیمو کې چې پرې خبرې کېږي باید د مورنیو ژبو د ابتدایي زده کړو لپاره لاره هواره کړي.

په مورنۍ ژبې زده کړی نه باید یوازې د یو شعار په توګه مطرح وی، حقیقت خو دادی چې دا زده کړه یو فطري او طبیعي حق دی چې انسان یې د ترلاسه کولو حق لري او حکومتونه دنده لري چې د دې حق د تامین لپاره لازم سهولتونه او مناسب شرایط برابر کړي.

ځنی ژبه یوازې د افهام او تفهیم یوه وسیله ګڼی حال داچې دا یوه ستره تیروتنه ده، ژبه د یوې ټولنی د فرهنگ، کلتور، ژوند او پایښت اساسي ستنه ده چې د ټولنی د ټولنیز پرمختګ له پاره خورا اهمیت لري.

مورنۍ ژبه هغه ژبه ده، چې انسان په لومړنیو ورځو شپو کې پرې خبرې کوي او خپل افکار او خیالات پرې بیانوي. دا هغه ژبه ده، چې ماشوم پرې لومړنی (ای، ا، ای، او) او داسې نورې کلمې زده کوي او په مرور د وخت سره یې له خپلې کورني او محیطه زده کوي.

که چېرې مورنۍ ژبه داسې تعریف کړو چې:

مورنۍ ژبه له هغې ژبې څخه عبارت ده چې یو انسان یې له پلار او مور نه زده کوي ترڅو له خپل شاه و خوا اوسیدونکو سره په هغې ژبې خبرې وکړي او خپلې غوښتنې پرې بیان کړي. مګر ځینې کسان مورنۍ ژبه داسې هم تعریفوي چې:

مورنۍ ژبه هغه ژبه ده چې د انسان مور پرې خبرې کوي، حال دا چې دغه تعریف هم کاملاً غلط دي ځکه د (مورنۍ ژبې) اصطلاح په حقیقت کې د (مور) له کلمې را اخیستل شوي چې اصلی معنی یې هم د انسان د زیږیدو ځای یا هیواد دی. یانې هیڅکله په دې ما نا نده چې د چا مور دې په کومه ژبه خبرې وکړي هغه دی د هغه مورنۍ ژبه وی، ځکه بنځي وروسته له واده کولو د خاوند کور ته ځي هلته دا امکان شته چې خاوند یې د دې په ژبه خبرې ونه کړي نو اولادونه یې د هغه ځای په محلي(یانی د پلار) په ژبه خبرې کوي، چې همدغه یې مورنۍ ژبه ګڼل کېږي.

د پاڼو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

دغه فورمول زموږ په هيواد کې د نورو ژبو د بنځو له لوري عملی کيږی خو په خواشني سره که چيری د دري يا نورو ژبو نه يوه بنځه د پښتون سره واده کوی او پښتنی سيمي ته هم راشی اولادونه يي خپله محلی يا مورنی ژبه پريږدی او د مور د ژبي تر اغيزی لاندی راځی چې دا د يوه پښتون د خپلی ژبي سره ستره جفا ده.

د مورنی ژبي ساتل په هر قوم او هر ملت لازم او واجب دي ترڅو د مورنی ژبي د له منځه تللو څخه مخنيوی وشي ځکه مورنی ژبه هغه وسيله ده چې په واسطه يي مونږ خپل کلتور ساتلی شو.

مورنی ژبه ده چې کلتور له يو نسل څخه بل نسل ته انتقالوي او د کلتورونو د له منځه تللو څخه مخنيوی کوي. همدارنگه مورنی ژبه د انسان د طبيعي حقوقو جز یعنی د هويت يوه برخه ده چې هيڅ انسان هم له دغه حق څخه نشي محرومیدلی، اما بدبختانه په دې وروستيو کې په هيواد کې څه متعصب اشخاص، ډلي او لوري په دې هڅه کې دي چې د هيواد اکثريت قوم (پښتون) او همدا ډول نورو قومونو ژبي په شعوري او مسلسلو شومو هڅو سره له دې حق څخه محروم کړی. غواړم د مورنی ژبي د اهميت په هکله څو اړينو ټکو ته اشاره وکړم.

څنگه چې مو مخکي وويل مورنی ژبه دملي هويت اساسی برخه ده چې په واسطه يي کلتور له يو نسل څخه بل نسل ته انتقالیږي، خو تازه څيرونو بنودلي ده چې په مورنی ژبه خبري کول د کورنی د اعضاوو ترمنځ د صميميت باعث گرځي هغه پلرونه چې بچيان يي په مورنی ژبه رواني خبري نشي کولي او يا هغه والدين چې بچيان يي له مورنی ژبي فاصله پيدا کوي په دې نه توانیږي چې خپل عقايد، ارزښتونه، عنعنات، د کارډول، اخلاق، اداب او نور خپلو بچيانو ته سم انتقال کړي، هميشه له دغی ناحيي رنج وړي او ددې باعث گرځي چې د کورنی د غړو (پلار او بچيانو) ترمنځ فاصله پيدا شي او صميميت له منځه لاړ شي .

همدارنگه څرگنده ده چې:

هغه تحقيق چې د ابتکار باعث گرځي يوازي په مورنی ژبه ممکن دي يانی مورنی ژبه ده چې د ملتونو د ابتکار باعث گرځي. په همدې ډول هغه هيوادونه چې وگړو ته په خپله مورنی ژبه د زده کړو زمينه برابروي په هغو کې د تبعيض سطحه ښکته راځي. له مورنی ژبي محروم انسان څه ډول انسان ده ؟

يو عالم په دې اړه وايي:

«زما جهان ليدنه له مورنی ژبي ده کله چې جهان ليدنه له مورنی ژبي څخه وی او څوک له دې څخه محروم شي نو په واقعيت کې هغه ليد ورڅخه اخیستل کيږي د کوم په واسطه چې هغه جهان ويني یعنی هغه د يو رانده په شان وي چې په دې نه توانیږي چې يوڅه له بل څخه تفکيک کړي یعنی دغه کس د يو سرگردانه شخص په ډول په نړی کې اوسیږي».

نور بيا